

VidesR (267v1, traduït «tempore pluviae cum tonitruis et fulminibus, 844.1»;¹ els dicc. de rims del segle XIV coneixen també totes dues formes: «*lampa*, com *lampega*» (JMarc, 1715), «*lampa per lempegar*» (Aversó, 329.1), si bé tots dos donen més testimonis de *lampeja* i *lampegà*; «ver hom e déu / sobre la creu / --- / lo sol se stec / de dar claror: / per son Senyor / ser turmentat, / anuolat / lo cel, tronà, / fort *lampegà*, / movent grans vents, / tremolaments / ---», JRoig (*Spill*, 14086).

Llamp apareix en part en les *VidesR*; «comen-sà a ploure e a tronar e a *lampar*», Reixac (*Questa*, 179.22). Avui és de parlars del Migdia (*AlcM* diu Bal., Val., Cast.), també Tort. (Aràbia, *MiscFolk.*, p. 173; *BDC* III, 101; cf. *BDC* XIV, 35; XVIII, 240). I en particular, de la Costa de llevant (Maresme E., Costa Brava): a Sant Pol no se sent altra cosa [1915 ---]: «Vols que t'ho digui, Patró? Tens la mala mar ficada al moll de l'ànima: quan parles sembles una barca fondejada al trencall i, si vull escoltar-te em mareges; acosta'm el porró que tens a sotavent, i deixa *llampar* enfora», Coromines (*De plaer*, I, 151; *O. C.*, 630b); «sempre m'hauries trobada per la costa amb el portaestudis i l'ombrella, ja pintada, ja --- té, que troni, que *llampi*, que em mulli, que m'enfredoreixi, jo no me n'he de sentir, no m'he de parlar més que en la bellesa ---», Ruyra (*El rem...*, *Pinya de R.* II, 11).

Diríem que també hi ha en *llampar* algun significat no ben coincident amb l'intr. meteòric: a Valls sento un home *llampat* per 'ferit del llamp' (1964); i Coromines l'usa en context que més suposa la idea de 'llustrejar, guspirejar' que res de referent al temps: «de seguida hagué de notar aquella fredor, una sequedat de tracte en la qual *llampava* l'hostilitat» (*Silèn*, § 4, p. 70).

Fins avui l'ús de *llampegar* s'estén pel Nordoest fins als Pirineus (*lampiege* a Tor de Vall Ferrera, 1932), Mall. (el *DFgra.* i *Damen.* donen junts *llampegar* i *llampetjar*, preferint aquell, però a Men. *llampetjar*, FebrCard. i *BDC* II, 97), i en val. és també usual i preferit, almenys des de la capital fins a Gandia, Albaida i Ontinyent, tots tres inclosos.

El derivat *llampec*, en canvi, és una creació tardana,² de la qual no hi ha notícies fins al S. XVII (no en Busa-N., *ThPu.*³ ni els dicc. de rims del S. XIV).

Però ja en el *DTo.* (1647 ---) tenim *llampec* («fulgur, discussus caeli, aether micans crebris ignibus, coruscation») distingit de *llamp* («ll. del cel, que fereix: fulmen, ser ferit per lo *llamp* del cel») i igualment en Lacav. («*llampec*, fer *llampecs*, los *llampecs* se forman quan los núvols vénen a rompre's», en canvi «*llamp*, *pedra de llamp*, ser ferit del *llamp*, lloc ahont lo *llamp* és caygut»). Si *llampec* és viu a Mallorca, ho deu ser menys (no en *DFgra.*, *Damen.*, no en FebrCard.),⁴ i també poc estès en val. (segons Giner i March: «no és estrany al val. però d'ús no tan definit i amb menys vitalitat que en la llengua literària».)⁵

En resum tenim, doncs, que no sols la llengua literària sinó el llenguatge parlat de la gent cultivada de tot el domini lingüístic, d'acord amb el parlar popular del català central, de la major part del Princ. i de Ma-

llorca i d'alguns punts de la resta del domini (més enllà de l'Albera en concurrència amb el celtisme occitanejant *llusset*), distingeix entre *llamp* 'fulmen' i *llampec* 'fulgur', *llampegar* 'fulgurare'. D'altra banda que *llampar* degué tenir més extensió en altre temps, almenys en altres accs. derivades directament de la noció de 'brillar', n'és testimoni *llampar-se* 'neulir-se o migrar-se certes plantes'; que he sentit aplicar, en els afores de Bna. mateix, a alguns bulbs, quan la fulla, de resultes de l'excessiva humitat, s'esgrogueeix i el fruit es migra (*llampadura*, cebes *llampades*, StaColoma de Gr., 1932), i que el *DAG.* va recollir en el Vallès i el CpTarr. parlant de les mongetes i de la vinya. Mentre que en el Penedès (i certament a d'altres bandes) val també per 'tenir un atac de feridura', pròpiament 'caure ferit pel llamp': el vell, en Jordi Freginals de Pous, «quedà igual que *llampferit*» (p. 85).

Passant a les altres llengües romàniques. Sobre la llengua d'oc ens informen bastant bé la bona tesi zuriquesa de K. Göhri (*RDR* IV, 45-67, 140-172) i el *FEW* (v, 145-6, cf. *LEUXOS*, v, 263-6). A l'Ed. Mj. només trobem *lam(p)* 'llamp' i 'llampec', ben sovint, almenys des del S. XIII: «Dieus --- tramés tan gran resplandor de sus del cel sobre la gen / --- / que no-is pogra de pes tener / --- / quar agro sobregnan paor / que-ls *lams* fos cazutz sobre lora», i en un altre pasatge anàleg, en el bezieirenc M. Ermengaut, però també «*lams*: fulgur» en el *Donat Proensal*; i fins i tot, en el provençal Raimbaut de Vaqueiras, «grans mals mi mou / dels --- enujós parliers, mals tafurs, / qu'usquex ponh ed ataca, / quon als fis drutz sia joys *lams* / --- brams / ---», em sembla que l'única interpretació fundada és que el goig i felicitat és poc més que instantani, com un *llampec*, per a l'enamorat fidel, atacat pels bescantaires, Rayn. IV, 15a, *PSW* IV, 112-113. *Lampec* 'llampec' (no gaire discernit de 'llamp') és rar («en la qual partida si engendron vens, *lampecs* e toneyres») en un sol text, de Foix, del S. XIV (*Elucidari*), tipus avui poc estès (*lampie* en el Tarn).

Quina forma hi tenia el verb, no consta i no és estrany, puix que el tipus gàllic **EKLEUKSIARE* devia ocupar llavors la major part del territori (en tot cas el trobem documentat en textos dels Ss. XIII-XV pertanyents al Carci, l'Erau i Provença). Tanmateix, aquell rar *lampec* suposa l'existència d'un verb **lampegar*, ben segur limitat a l'extrem Migjorn del Llenguadoc; més estès, està avui, en canvi, el tipus *lampejà*, que trobem per una banda en el Centre i SE. de Provença, en el Gard, i per altra part en els Pirineus gascons, mentre que es diu *lampà* en el SO. de Provença⁶ i algun punt de l'Erau (com a Agde, *ARom.* XXI, 271); a Gascunya i Ponent del Llenguadoc predomina un tipus *lambrejà* o *lambreguejà*, en el qual no insisteix més després del que he dit dels nostres mots íntimament connexos *LLAMBREGAR*/*llambrejar*. Altrament la massa de la Terra d'Oc, àdhuc en contradetes tan meridionals (però denses en celtisme) com l'Aude, està ocupada pel tipus gàllic *LEUKSOS* i els seus derivats, estranys només a la llengua costera del Mediterrani, que és el territori verament propi de *lamp*, *lam-*